

Stephanie Gertler i Adrienne Lopez

**KAKO LJUBIMO,
KAKO VARAMO**

Tajni život suprugâ iz predgrađa

S engleskoga prevela
Maja Veselinović-Kovač, prof.

Škorpion

SADRŽAJ

UVOD	9
One koje to upravo rade	17
<i>Korištenje prilika</i>	19
GĐA A.	21
GĐA B.	30
GĐA C.	37
GĐA D.	49
GĐA E.	58
GĐA F.	70
GĐA G.	81
GĐA H.	87
One koje su to radile	93
<i>Iskušenje</i>	95
GĐA I.	97
GĐA J.	106
GĐA K.	117
GĐA L.	125
GĐA M.	136
GĐA N.	144
GĐA O.	155

GĐA P.	159
GĐA Q.	165
GĐA R.	171
GĐA S.	177
GĐA T.	183
GĐA U.	187
One koje bi to željele učiniti	191
<i>Sanjarenje</i>	193
GĐA V.	197
GĐA W.	205
GĐA X.	216
GĐA Y.	222
GĐA Z.	227
ZAHVALE	234

UVOD

Ideja za knjigu *KAKO LJUBIMO, KAKO VARAMO* začeta je jedne večeri, dok smo sjedile u lokalnom okupljalištu u našem predgrađu Westchestera, New York. Pijuckale smo koktele Cosmopolitan i razgovarale o braku i o tome koliko malo ljudi, koje poznajemo, žive u dobrom braku. Pitale smo se o onim brakovima – koji su barem naizgled “dobri” – jesu li doista takvi. Primijetile smo da je među ženama, koje poznajemo, velik broj onih koje su nezadovoljne, razočarane i razbijenih iluzija. Tada smo se upitale koliko je onih koje su se pomirile s tim stanjem, tolerirajući svoje brakove bez ikakvog *skretanja* – nazovimo to tako u nedostatku bolje riječi. U početku oklijevajući, naposljetku smo priznale da svaka od nas poznaje barem šest žena koje su imale, imaju ili bi željele imati izvanbračnu avanturu. Zamisli, pomislile smo, kad bismo mogle navesti ove žene da se povjere jedne drugima, otvoreno istupe i jedna drugoj pruže utjehu, umjesto što se skrivaju iza fasade, koju pokazuju u svojim zajednicama.

Razgovor se zahuktao: ako se ovo događa u našoj izoliranoj zajednici predgrađa, sigurno se događa i diljem zemlje. Nismo željele uzeti primjere samo iz naše okoline. Željele smo primjere

iz cijele zemlje, od istočne do zapadne obale. Odlučile smo se povezati s prijateljima i preko njih doći do našeg popisa gospođa – od gđe A do gđe Z. Našim sudionicama, poredanim abecednim redom, zajamčile smo ne samo potpunu anonimnost, već i jedan forum, na kojem mogu otvoreno ispričati i objasniti svoju priču i, što se dogodilo u većini slučajeva, jednostavno se isplakati. Odlučile smo se usredotočiti na žene iz predgrađa, ponajviše stoga što smo na to područje društveno orijentirane. To je mjesto na koje smo “presađene” iz naše urbane sredine i koje nazivamo domom već gotovo dva desetljeća. Osim toga, o predgrađima je stvoren privid izoliranosti i utopije. U pregrađima smo možda više izloženi pogledima svojih sumještana i susjeda. U ovim se malim zajednicama teže izgubiti u masi i sačuvati privatnost, za razliku od velikih gradova, u kojima, kad se vrata stana zatvore, nema zavi-rivanja preko tuđih ograda. U stvarnosti, bijele drvene ograde, koje okružuju “manikirane” travnjake, pružaju lažan osjećaj sigurnosti i savršenstva. Ove ograde ne djeluju kao zaštita. Stvarnost je sasvim drugačija: u konačnici, one postaju zatvori za žene, koje žive iza njih. Ovo pogađa ravno u srž stereotipa o životu u predgrađu. Žene iz predgrađa nisu ni razmažene ni izolirane. U svojim srcima i umovima ne razlikuju se od žena iz gradova. One ne žele postati “stepfordske supruge”*

Povezale smo se sa svojim prijateljima i rodbinom i dobile zapanjujući odaziv. Oko 65 žena bilo je zainteresirano za sudjelovanje u stvaranju knjige. Nakon detaljnih provjera i procjena, smanjile smo broj na 35 i među njima izabrale naših 26 žena. Premda su se mnoge među našim sugovornicama u početku nevoljko upoznavale s nama, do trenutka kad bi razgovor završio, stvorio bi se gotovo opipljiv osjećaj olakšanja i katarze, pročišćenja, kao i snažan osjećaj povjerenja. U širokom rasponu dobnih skupina – od onih u tri-desetima do onih u sedamdesetim godinama života – ove su žene u svakom pogledu raznolike. One su majke-domačice, liječnice,

---

* *Stepford Wives* (2004.) – nova verzija filma iz 1975., snimljenog po istoimenom romanu Ire Levina, koja se bavi savršenim suprugama-robotima iz predgrađa i neurotičnim parom s Manhattana kao njihovim susjedima. (prim. prev.)

odvjetnice, doktorice filozofije, spisateljice, glazbenice, likovne umjetnice i poslovne žene. Sve one imaju mnogo zajedničkoga: žudnju za strašću i intimnošću, seksom, razgovorom i romantikom. Većina ima djecu. Većina je stupila u brak s obećanjima, koja su namjeravale održati i s nadom u ostvarenje snova. Neke su od njih priznale da, kada su se udavale, nisu bile baš toliko zaljubljene u svoje supruge koliko su bile progonjene glasnim kucanjem svog biološkog sata. Bojale su se čekati trenutak kada će se pojaviti muškarac iz njihovih snova.

Mali broj ovih žena želi razoriti svoje domove i malo je koja to i učinila. Čak i one, koje su usred agonije izvanbračnih veza, nevoljko se odlučuju na rastavu, uništavanje doma i mijenjanje načina života svoje djece. Ono što se mora reći je da *sve* ove žene, svaka na svoj način, u tajnosti pate. Uzrok nekih od tih patnji grižnja je savjesti zbog izvanbračne veze (bilo da se radi o sadašnjoj vezi ili nekoj iz prošlosti) ili zbog želje za ljubavnikom. U većini slučajeva žene vole svoje supružnike, unatoč želji za izvanbračnim izletima, u kojima bi ostvarile zadovoljavajući odnos. Izgleda da njihova bol proistječe iz onog sna, koji su sanjale kročeći prema oltaru i sadašnjeg osjećaja da je mogućnost ostvarenja tog sna – gotovo nikakva. Ironično je da one, koje samo maštaju o preljubu liježući uz svoje supružnike, osjećaju jednaku, ako ne i veću, grižnju savjesti od onih, koje imaju ili su imale ljubavnike.

Knjiga je podijeljena u tri kategorije: žene koje “to rade”, žene koje “su to nekoć radile” i žene koje “bi to željele uraditi”. Smatrale smo da će takav pristup ne samo dati snažan uvid u različite etape nevjere, već i da će ući u trag zajedničkom nazivniku, za koji smo instinktivno osjetile da mora postojati u raznim slučajevima nevjere; jednadžba nevjere sastoji se od zbroja umora, osjećaja frustriranosti, ljutnje i dosade, kao i oslanjanja na fantazije – koje, bilo da su ostvarene ili neostvarene – ženama pomažu da izdrže.

Ova knjiga ne zagovara nevjeru, ali je ni ne osuđuje. Ona ne govori ni o oprostima ni o iskupljenju niti o tome kako popraviti svoj ljubavni život u braku. Ne daje isprike ni opravdanja za preljub. Drugim riječima, objektivna je. Ispovijedi stvarnih 26 žena, koje

su u braku ili su to nekoć bile, a čiji brakovi nisu dorasli njihovim očekivanjima. Priča o ženama, koje su željele brak i povezanost s partnerom – povezanost koja nadraستا obvezujući pravni dokument.

Kada je Betty Friedan 1963. godine objavila knjigu *The Feminine Mystique* (Mističnost ženstvenosti), nekoć nedefinirana ženska epidemija – zvana “problem bez naziva” – konačno je bila dijagnosticirana.* Sada je još jedan ženski “problem bez naziva” energično isplivao na površinu. Seksualna želja udatih žena činjenica je koja neće jednostavno nestati, kao što je činjenica i da ta želja često nije zadovoljena u bračnim okvirima. Žene osjećaju želju i čežnju i te svoje osjećaje smatraju opravdanima. Unatoč otvorenosti našega društva, u kojem su ženske želje svedene na senzacionalističke priče u ženskim časopisima, većina žena, koje su nam se povjerile, nikad svoju priču nisu povjerile svojim psihoterapeutima ili prijateljima. Očito je da je, za većinu žena, izvanbračni seks još uvijek najveći tabu.

Moguće je da uzrok ovih događanja u današnjim brakovima leži u društvenim promjenama; desetljeća su prošla od objavljivanja *The Feminine Mystique* i današnji se brak iz predgrađa često sastoji od dvoje umornih radnih ljudi, koji podjednako trpe na radnom mjestu i mnogo vremena provode putujući na posao i natrag. Osim toga, kućanice iz predgrađa, koje provode dane razvozeći djecu u školu i na treninge, ugovarajući termine druženja njihove djece, čekajući u redovima supermarketa, opravdano se osjećaju usamljenima (možda čak i ogorčenima) dok njihovi supružnici, nakon

---

* Betty Friedan (1921-2006) američka feministica, u svojoj knjizi *The Feminine Mystique* napala je neke davno etablirane američke stavove i široko rasprostranjena mišljenja da žena svoje ispunjenje može naći samo u tradicionalnoj ulozi majke i supruge, samo kroz ostvarenja svojih muževa i djece. Izraz “feminine mystique” odnosi se na idealizaciju te tradicionalne ženske uloge. Betty Friedan tvrdila je da se u toj idealizaciji krije i urota protiv žena, koja ih sprečava u ravnopravnom natjecanju s muškarcima. Žene je bodrila u traženju novih uloga i odgovornosti, u stvaranju vlastitih, osobnih i profesionalnih identiteta, umjesto onih nametnutih od strane društva, kojim dominiraju muškarci. (prim. prev.)

posla, odlaze na koktele i sastanke koji se oduže do kasna, rijetko kada na večeru stižu na vrijeme i sve u svemu, svojoj se obitelji vraćaju gotovo iscijeđeni. Brakovi bez djece također zahtijevaju mnogo truda, jer nema brige o potomcima kao isprike za ostajanje u braku. Općepoznata je izreka da se na braku mora raditi – ideja koja izravno proturječi onoj romantičnoj pretpostavci, na kojoj je većina brakova izgrađena. Nameće se pitanje – zašto je tako mukotrpno održavati nešto što je nekoć bilo užitak?

Idilična slika braka iz predgrađa, s Nelsonovima, Cleaversima i Stonesima (unatoč razdvojenim bračnim krevetima) – više ne postoji. Zadobila je udarce na brojnim crtama bojišnice: ženadomaćica i majka ima potrebu i želju, kao i osjećaj da ima pravo na suradnju i druženje sa svojim suprugom pri kraju zamornoga dana. No on je preumoran i za razgovor, a kamoli za seks. On želi večerati, pročitati novine i otići na spavanje. Zaposlene majke provode jednako tužne večeri kao i majke-kućanice, kada nakon napornoga dana u uredu, u šest navečer stignu kući, isprate dadilju i započnu novi radni dan s djecom. Nakon večere, kupanja, domaćih zadaća... imaju li supružnici još snage za išta? Nažalost, u velikom broju slučajeva – nemaju. Lijepa je i utješna pomisao na vođenje ljubavi pri kraju dana. Drugim riječima, koliko god mnoge od ovih 26 žena žele seks, ono za čim još više žude je intimnost – tjelesna i emotivna. Vrhunac intimnosti bio bi seks u kojem orgazam nije samo rutinsko, površno tjelesno opuštanje, već sveobuhvatni doživljaj ljubavi, povezanosti i pažnje.

U mnogim se brakovima osjeća nedostatak emotivne i intelektualne predigre. Međutim, žene predstavljene u ovoj knjizi, upravo to pronalaze s ljubavnikom, koji nije opterećen teretom, koje one sa svojim supružnicima vuku kroz život. Krediti, računi, djeca, rodbina – sve to muškarac i žena nose sa sobom u bračnu postelju. Većim dijelom, brakovi prikazani u ovoj knjizi obilježeni su osjećajem usamljenosti. Romantika i nada su nestale. Strast je umrtrljena umorom. Nekoć strastan par sada se pretvorio u mamu i tatu. Umjesto glazbene linije, u spavaćoj je sobi sada baby-alarm. Svijeće su uklonjene zbog prijetnje od požara. Najljepša je žena na svijetu postala najvećom gnjavažom na svijetu, a od kraljevića na

bijelom konju – ostao je samo konj. Ili se pretvorio natrag u žapca, kojem više ni poljubac ne pomaže. U nekim slučajevima, kraljevna više niti ne želi poljubiti žapca, jer osjeća da ju je emotivno i intelektualno zapustio. “Više uopće ne razgovaramo” uobičajena je žalopojka. Tužan je i prijeteći zaključak da se svi supružnici ne razvijaju u istom smjeru. Kako vrijeme odmiče – neki od nas razvijaju se prema suprotnim stranama.

Također, postoje i drugi razlozi. Neki od njih su iznad onog nepromjenjivoga i očekivanoga. Jedna žena, premda zadovoljna svojim seksualnim životom i intelektualnom povezanošću sa svojim suprugom, žali se na njegov tehnički, mehanički način vođenja ljubavi. Iako ga tolerira, ona žudi za maštovitijim i manje inhibiranim muškarcima. Druga je u preljubu potražila utjehu, jer ju je suprug podmuklo psihički zlostavljao, što je vremenom prešlo i u fizičko zlostavljanje. Zatim, tu su i one žene, koje su beznadno i duboko zaljubljene u druge muškarce i koje sada priznaju da su se udale jer su željele djecu. Ovaj je fenomen, promatran s društvenog i medicinskog gledišta, posebice znakovit. Prije nekih četvrt stoljeća, žena, koja se približavala tridesetoj godini života vjerovala je da je to vrijeme kada njezin biološki sat prestaje otkucavati. Sada, naravno, žene rađaju i u četrdesetima, a umjetna oplodnja omogućuje začecje i onima, koje ne žive sa svojim partnerom ili suprugom. Druga grupa žena vjeruje kako njihovi supružnici nisu više oni isti muškarci, koji su bili prije no što su nastupile financijske obveze i/ili djeca, čime je izbljedjela romantična strana veze. Mnoge od žena, koje smo intervjuirale, osjećaju kako su se i one promijenile tijekom dugogodišnjega bračnog života. Postoje žene, koje traže utjehu ili u svijetu fantazija ili sa stvarnim ljubavnicima. One čekaju pravi trenutak za napuštanje supružnika i iako su iskreno zaljubljene u drugog muškarca, ostaju u braku zbog straha od nepoznatoga, kompliciranosti financijske situacije ili zbog djece. To su čimbenici zbog kojih nastavljaju sa životom skrivanja i glume, jedva čekajući da prođe vikend kako bi opet bile sa svojim ljubavnicima i pobjegle od osjećaja praznine i čežnje.

Slušajući ove žene kako plaču otvarajući svoju dušu, u strahu pred budućnošću, bilo s njihovim supružnicima bilo s ljubavnicima,

nameće se jedno pitanje – zašto ove bistre, dinamične, drage žene ostaju u brakovima unatoč osjećaju praznine i želji za nečim više. Zašto su i kada nestali njihovi snovi i romantika? I iznad svega, zašto ne odu, zašto ostaju? Odgovori su bili jednostavi i izravni: ili zbog djece ili zbog straha od nepoznatoga. Neke ostaju iz materijalnih razloga: ostvarile su materijalno situiran život i boje se da će, ako odu, morati mijenjati životni stil. Mnoge ostaju, jer se još uvijek nadaju da će se stvari popraviti.

Jedan od najsnažnijih trenutaka (koji je ujedno i najviše otkrio) bilo je sljedeće pitanje, koje smo postavile onim ženama, koje su upravo tada bile u izvanbračnoj vezi:

“Zamislite kako večeras otvarate vrata stana, hodnik je osvijetljen mirisnim svijećama, koje vode poput romantične staze do kuhinje, u kojoj na štednjaku tiho ključa večera... stol je prostrt, svijeće, boca vina...i vaš suprug vas čeka... i kaže: ‘Trebaš mi reći što želiš i ja ću te poslušati. Trebaš me naučiti kako voditi ljubav s tobom – volim te i ne želim te izgubiti’... Što biste učinili?” Nakon tog pitanja, svaka se žena rasplakala i bez oklijevanja rekla da bi ostala sa svojim suprugom i učinila sve da se to i ostvari. Drugim riječima, ogromna većina ispitanica i dalje želi bajku.

U ovome nema ničega novog. Trag bračne nevjere možemo pratiti kroz stoljeća, kroz književnost i kroz stvaran život – Batšeba, gospođa Bovary, Hester Prynne, Ingrid Bergman, Guinevere, Francesca Johnson. Žene, koje ovdje predstavljamo, nisu ni slavne osobe ni fiktivni likovi; one su obične žene, stvarne i ni po čemu drugačije od nas.

Ni na koji način ne hinimo da smo postale stručnjakinje za temu bračne nevjere. Mi smo novinarke bez stručnog poznavanja sociologije ili psihologije. Ne citiramo statističke podatke. Samo jedna činjenica nas čini autoritetima za ovu temu: mi smo žene, koje jesu ili su bile u braku. Priča svake od ovih žena potresla nas je. S nekima od njih smo plakale, neke su nas prenerazile, a zbog nekih smo se i razljutile, zbog stvari koje su im se događale. Željele smo im pomoći da izađu iz brakova, koji su očito, gledani izvana – mrtvi.

Nadamo se da će ova intimna knjiga donijeti utjehu onim ženama, koje su u sličnim situacijama kao i naših 26 ispitanica, koje nisu ni svetece ni grešnice. Nadamo se da će i ženama i muškarcima potvrditi da bi brak trebao i mogao biti puno više od dokumenta, od komada papira koji nas pravno obvezuje.

Pitamo se hoće li se supružnici, koji pročitaju ovu knjigu upitati je li njihova supruga jedna od ovih dvadeset i šest... ili bi li mogla biti. Pitamo se hoće li ih navesti na razmišljanje – ili će samo sakriti lice iza novina, pretpostavljajući kako njihove supruge nikako ne bi mogle imati još jedan, tajni život.